

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle Suomen liittymisestä eurooppalaisen integroidun rakennebiologian tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (Instruct-ERIC-konsortioon liittymisen)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle muistio Suomen liittymisestä eurooppalaiseen integroidun rakennebiologian tutkimusinfrastruktuurikonsortioon Instruct-ERICiin.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 2018

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen

Opetusneuvos Riina Vuorento

OPETUS- JA KULTTUURIMI-
NISTERIÖ

MUISTIO

EU/

28.10.2018

**EHDOTUS SUOMEN LIITTYMISEKSI AVOIMEEN EUROOPPALAISEEN INTEG-
ROIDUN RAKENNEBIOLOGIAN TUTKIMUSINFRASTRUKTUURIKONSORTIOON
(INSTRUCT-ERIC –KONSORTIOON LIITTYMINEN)**

1 Suomen liittyminen Instruct-ERICiin

Suomen on tarkoitus liittyä jäsenenä eurooppalaiseen integroidun rakennebiologian tutkimusinfrastruktuurikonsortio Instruct-ERICiin. Instruct-ERIC on hajautettu tutkimusinfrastruktuuri, joka rakentuu olemassa olevista eurooppalaisista rakennebiologian tutkimusyksiköistä (Instruct-keskukset), jotka tarjoavat tutkimuslaitteistoja, erityisosaamista ja teknologioita tutkijoiden käyttöön. Instruct-ERIC:in tarkoituksena on nopeuttaa rakennebiologian kehitystä sekä lisätä molekulaarista ja atomitason tietoa solutason tapahtumista.

Instruct-ERIC on perustettu Euroopan komission päätöksellä (EU/2017/1213, 4.7.2017). Sen isäntämaana toimi Yhdistynyt kuningaskunta ja sen muita jäseniä ovat Belgia, Espanja, Hollanti, Israel, Italia, Portugali, Ranska, Slovakia, Tanska ja Tšekki. Instructin toiminta käynnistyi Yhdistyneen kuningaskunnan oikeusjärjestelmän mukaisena voittoa tuottamattomana yhtiönä (Instruct Ltd) vuonna 2012. Yhtiö lakkautettiin vuonna 2017 Instruct-ERICin perustamisen myötä.

Instruct-ERIC perussääntö (EUVL C 230, 15.7.2017, s. 1) sisältää määräykset muun muassa jäsenten vuosittaisista jäsenmaksuista, kansallisten Instruct-keskusten tehtävistä ja velvoitteista, tietojen saatavuudesta, immateriaalioikeuksista, vastuista ja vakuutuksista, hankinnoista, verovapauksista, sovellettavasta lainsäädännöstä ja riitojen ratkaisusta.

Instruct-tutkimusinfrastruktuuri on priorisoitu niin Euroopan tasolla kuin Suomessa. Instruct sisällytettiin ensimmäiselle eurooppalaiselle tutkimusinfrastruktuurien (ESFRI) tiekartalle vuonna 2006, ja vuoden 2016 päivityksessä se arvioitiin ESFRI-tutkimusinfrastruktuuriksi (ESFRI Landmarks), joka on vakiinnuttanut toimintansa ja jolla on tärkeä merkitys eurooppalaisen tutkimuksen kilpailukyvyille. Instruct Suomi on Suomen kansallisella tutkimusinfrastruktuurien tiekartalla 2014—2020. Vuonna 2018 julkaistussa tiekartan väliarvioinnissa Instruct Suomi arvioitiin edistyneeksi tutkimusinfrastruktuuriksi.

Suomen Akatemian asettama tutkimusinfrastruktuurikomitea on 31.1.2017 suosittanut opetus- ja kulttuuriministeriölle Suomen jäsenyyden valmistelun jatkamista koskien Instruct-ERIC infrastruktuuria sekä samalla suosittanut jäseneksi liittymistä, kun valmistelu on saatu päätökseen. Suomen Akatemia varautuu rahoittamaan tutkimusinfrastruktuurimomentilta (29.40.22) hankkeesta aiheutuvia kustannuksia yhdessä Instruct-ERICiin osallistuvien suomalaisten tutkimusorganisaatioiden kanssa.

Instruct-ERICiin osallistumisesta Suomelle aiheutuvat kulut koostuvat perussäännön mukaisesta jäsenmaksusta, joka olisi ensimmäisen neljän jäsenyysvuoden aikana vuosittain noin 50 000-55 000 euroa sekä kansallisen tutkimusinfrastruktuurin ylläpitämisestä ja toiminnasta.

Instruct-ERICin perussäännön mukainen Suomea edustava taho olisi opetus- ja kulttuuriministeriö, joka nimeäisi edustajat Instruct-ERICin yleiskokoukseen sekä Suomen Instruct-

keskuksen. Suomen Instruct-keskus olisi verkostomainen keskus, jonka toimintaa koordinoisi Helsingin yliopisto ja toimintaan osallistuisi lisäksi Itä-Suomen yliopisto ja Oulun yliopisto.

2 Suomen osallistuminen Instruct-ERICiin

Instruct Ltd perustettiin vuonna 2012, jolloin Yhdistyneen kuningaskunnan kansallinen lainsäädäntö ei vielä mahdollistanut ERIC-muotoisen oikeushenkilön perustamista maahan. Alkuperäisenä ajatuksena oli, että Instruct siirtyy ERIC muotoiseksi sen tullessa mahdolliseksi. Suomi on osallistunut Instruct Ltd -konsortion toiminnan valmisteluun vuodesta 2009. Helsingin yliopisto on edustanut Suomea Instruct Ltd:ssä tarkkailijajäsenenä vuosina 2013-2017.

Instruct Suomi toimii Biokeskus Suomen - kuuden suomalaisen yliopiston biokeskusten muodostaman verkoston - rakennebiologian kansallisena verkostona, ja sen toiminnot ovat jakautuneet Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston, Oulun yliopiston, Tampereen yliopiston, Turun yliopiston ja Åbo Akademin yksiköihin. Kaikki yksiköt ovat vakiintuneita ja niillä on laajat kansalliset ja kansainväliset niin tutkimukseen kuin elinkeinoelämään ulottuvat käyttäjäverkotot.

Suomen Instruct-keskushakemus on lähetetty Instruct-ERICin arvioitavaksi keväällä 2018. Riippumattomien arvioitsijoiden näkemyksen mukaan Suomen Instruct keskus täyttää Instruct-ERICin Instruct keskuksille asettamat kriteerit. Vain Instruct-ERICin jäsen voi isännöidä Instruct-keskusta. Suomen Instruct-keskus vahvistetaan samalla kun Suomen jäsenyys Instruct-ERICissä tulee voimaan.

Suomen Instruct-keskus on Helsingin yliopiston koordinoima hajautettu keskus, johon sisältyy rakennesolubiologian yksiköitä myös Itä-Suomen ja Oulun yliopistoista. Suomen Instruct-keskuksen palvelutarjontaan kuuluisi ajantasaiset rakennebiologian laitteistot ja erityisosaaminen, jotka tukevat erityisesti Instructin integroitua lähestymistapaa ja teknologioita sisältäen erityisosaamista näytteenvalmistuksessa, biomolekulaarisessa analyysimenetelmissä ja kolmiulotteisissa rakenneanalyysimenetelmissä. Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteelliseen tiedekuntaan on sijoittunut näytteenvalmistukseen erikoistunut biomolekyylikompleksien puhdistusyksikkö ja Biotekniikan instituuttiin ovat sijoittuneet elektronikryomikroskopiayksikkö ja yksittäisen solun proteiinikoostumukseen erikoistunut natiivimassaspektrometriayksikkö. Itä-Suomen yliopistoon ja Biokeskus Kuopioon on sijoittunut natiivimassaspektrometriayksikkö. Oulun yliopistoon ja Biokeskus Ouluun on sijoittunut biokatalyyysiin ja biofysikaalisiin analyyseihin ja proteiinien röntgenkristallografiaan erikoistunut yksikkö. Oulun yliopisto vastaa myös rakennetutkimustietojärjestelmien kehittämisestä Instruct-toimintojen alalla.

Instruct Suomi palvelee niin koko kansallista tutkijayhteisöä, että elinkeinoelämän käyttäjiä kahdella tasolla: neuvomalla ja kouluttamalla uusia käyttäjiä rakennebiologian teknologioista sekä edistämällä asiantuntijakäyttäjien pääsyä käyttämään huippuluokan laitteistoja. Sen tavoitteena on laajentaa Suomen bio- ja lääketieteellistä sekä luonnontieteellistä tutkimusta ja avata sille uusia mahdollisuuksia. Instruct Suomen palveluilla on vakiintunut kansallinen käyttäjäverkosto yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa. Lisäksi Instruct Suomen palveluja käyttävät kansainväliset käyttäjäryhmät Instructin maiden yliopistoista ja tutkimuslaitoksista. Instruct Suomi tekee myös menetelmäkehitysyhteistyötä elinkeinoelämän kanssa.

Jäsenyyden myötä suomalaiset tutkijat pääsevät käyttämään entistä paremmin muiden maiden Instruct -keskusten palveluja.

3 Integroidun rakennebiologian tutkimusinfrastruktuurikonsortio (Instruct-ERIC)

3.1 Instruct-ERICin tehtävä

Instruct-ERICin ensisijainen tarkoitus on edistää ajantasaisten tutkimusympäristöjen saatavuutta ja asiantuntemusta Euroopassa ja edistää biologisten rakenteiden ja solujen toiminnan yhdistävän tieteen laatua. Instruct-ERICin toiminnalla tuetaan huippututkimusta ja tavoitellaan tieteellistä ja kansanterveydellistä vaikuttavuutta ja uusia innovaatioita. Instruct-ERIC pyrkii edistämään rakennebiologian alan kehitystä, tarjoamaan koordinoitusti pääsyn ajantasaisiin eurooppalaisiin rakennebiologian infrastruktuureihin ja tarjoamaan erityisasiantuntemusta, edistämään alan teknologioiden ja menetelmien kehittämistä sekä tarjoamaan valmennusta rakennebiologian tutkimuksen osaamisen kehittämiseksi. Instruct-ERIC vastaa hajautetun Instruct tutkimusinfrastruktuurin toiminnan koordinoimisesta.

Tavoitteiden saavuttamiseksi Instruct-ERIC koordinoi Instruct-keskusten tarjoamia infrastruktuuripalveluita, koordinoi Instruct-keskusten palveluiden saatavuuspalvelua, koordinoi Instruct-keskusten yhteisiä ohjelmia teknisen ja teknologisen kehityksen edistämiseksi, koordinoi rakennebiologian tekniikoiden ja menetelmien valmennustarjontaa ja työpajoja, koordinoi uusien rakennebiologian teknologioiden kehittämisohjelmia yritysten kanssa ja edistää uusien teknologioiden käyttöön ottoa Instruct-keskuksissa, edistää solubiologian, rakennebiologian ja systeemibiologian tutkijayhteisöjen välistä yhteistyötä.

3.2 Jäsenet

Instruct-ERICin jäseniksi voivat liittyä Euroopan unionin jäsenmaat, assosioituneet maat, muut kolmannet maat ja kansainväliset järjestöt. EU:n jäsenvaltioilla tai assosioituneilla mail-la yhdessä tulee olla äänten enemmistö Instruct-ERICin yleiskokouksessa. Uusien jäsenten hyväksymisestä päättää yleiskokous liittymishakemuksen perusteella perussäännön mukaisin menettelyin. Instruct-ERICiin voi liittyä myös tarkkailijajäsenenä ja lisäksi Instruct-ERIC se voi tehdä sopimus pohjaista yhteistyötä kolmansien osapuolien kanssa.

3.3 Jäsenten oikeudet

Jäsenet ovat oikeutettuja osallistumaan Instruct-ERICin ylimmän päättävän elimen eli yleiskokouksen toimintaan, jäsenmaiden tutkijayhteisöt saavat käyttöoikeudet sovitun hakumenettelyn mukaisesti Instruct-keskusten palveluihin, valmennukseen ja muuhun toimintaan ja voivat hyödyntää Instruct-ERICin tavaramerkkiä. Jäsenet ovat oikeutettuja osallistumaan Instruct-ERICin strategian ja käytäntöjen luomiseen. Vain jäsenet ovat oikeutettuja Instruct-keskuksiin.

Jäsenyyteen tulee sitoutua vähintään kahdeksi vuodeksi, minkä jälkeen jäsen voi erota Instruct-ERICistä. Ero voi tulla voimaan vain varainhoitovuoden päättyessä kunkin vuoden viimeisenä päivänä ja eroamisesta on ilmoitettava kirjallisesti vähintään kuusi kuukautta ennakoon.

Tarkkailijajäsenet ovat oikeutettuja osallistumaan yleiskokoukseen ilman äänioikeutta. Tarkkailijajäsenten on mahdollisuus anoa sen tutkijayhteisön pääsyä Instruct-keskusten palveluihin samoilla periaatteilla kuin muut Instruct-ERICin jäsenten piiriin kuulumattomat maat perussäännön mukaisilla menettelyillä. Muille kuin Instruct-ERICin jäsenille Instruct-keskusten palvelut ovat maksullisia.

3.4 Jäsenten velvoitteet

Perussäännön mukaisesti jäsenen on maksettava vuotuinen jäsenmaksu, jonka määräytymisperusteet on kuvattu perussäännön liitteessä. Kullakin jäsenellä on velvollisuus nimetä korkeintaan kaksi edustajaa Instruct-ERIC:n yleiskokoukseen ja tukea tarkoituksenmukaisella tavalla isännöimänsä Instruct-keskuksen toimintaa. Instruct-keskuksen isännöimistä pidetään lähtökohtaisena tavoitteena Instruct-ERIC:n jäsenille.

3.5 Hallinto ja päätöksenteko

Instruct-ERICin hallintorakenteeseen kuuluvat yleiskokous, toimitusjohtaja, Instruct-keskusten yleinen foorumi, johtoryhmä sekä neuvoa-antava tieteellinen komitea. Yleiskokous voi päättää lisäksi muiden hallinnollisten elinten perustamisesta.

Instruct-ERICin ylintä päätösvaltaa käyttää yleiskokous. Yleiskokous päättää Instruct-ERICin kokonaisvaltaisesta ohjauksesta ja valvonnasta. Yleiskokous päättää tutkimusinfrastruktuurin kehittämisestä ja strategioista, sen hallintorakenteesta, toimintasäännöistä, Instruct-keskusten hyväksymisestä, käyttäjäpolitiikasta ja inhimillisten oikeuksien periaatteista, hyväksyy työohjelman ja vuotuisen budjetin, päättää jäsenmaksusta ja sen laskentaperiaatteista, jäsenyyteen liittyvistä asioista, sekä tarvittaessa Instruct-ERICin purkamisesta.

Yleiskokous nimittää toimitusjohtajan, joka vastaa Instruct-ERICin päivittäisestä hallinnoinnista ja toimii Instruct-ERICin laillisena edustajana.

Instruct-keskusten tehtävä on tukea Instruct-ERICin tehtäviä ja toimintaa. Ne arvioidaan vähintään kerran kunkin viisivuotisen toimintakauden aikana. Instruct-keskusten yleinen foorumi kokoaa keskusten palveluista vastaavan nimetyn henkilöstön ja antaa johtoryhmälle ja yleiskokoukselle neuvoja Instructin toiminnan ja palveluiden kehittämisestä.

Yleiskokous nimeää johtoryhmän tukemaan toimitusjohtajaa tehtäviensä toimeenpanossa. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii toimitusjohtaja ja sen jäseniksi nimetään korkeintaan 10 henkilöä Instruct-keskuksista. Yleiskokouksen on varmistettava, että johtoryhmän kokoonpano edustaa Instruct-keskuksia tasapuolisesti.

Yleiskokous nimeää neuvoa-antavan tieteellisen komitean. Komitea koostuu enintään kahdeksasta tieteellisestä ja teknisestä asiantuntijasta. Sen tehtävänä on neuvoa yleiskokosta Instruct-ERICin kannalta oleellisista tieteellisistä ja strategisista asioista. Se seuraa Instruct-keskusten suoriutumista neuvoakseen yleiskokousta keskusten hyväksymiseksi ja kehittämiseksi huomioiden strategiset ja tieteelliset tavoitteet, tarpeet ja mahdollisuudet.

Instruct-ERICin hallintotoimisto sijaitsee Oxfordissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Yhdistynyt kuningaskunta on ilmoittanut maaliskuussa 2017 aikomuksestaan erota EU:sta. Instruct-ERICin kotipaikka voidaan joutua siirtämään toiseen EU:n jäsenvaltioon, mikäli Yhdistynyt kuningaskunta lakkaa olemasta EU:n jäsen. Instruct-ERIC on aloittanut valmistautumisen tähän mahdolliseen muutokseen.

3.6 Instruct ERICin rahoitus

Instruct-ERICin toiminta rahoitetaan jäsenmaksuilla sekä mahdollisella ulkopuolisella rahoituksella. Instruct ERICin toiminta arvioidaan joka viides vuosi, jolloin on myös tarkoitus arvioida tulevaisuuden rahoitustarpeita.

Jäsenmaksujen suuruus määräytyy perussäännön liitteessä määritettyjen periaatteiden mukaisesti. Kukin jäsenmaa maksaa maksun perusosan (50 000 € vuonna 2017 ja sen jälkeen 2% vuosikasvu vuoteen 2021 saakka). Kunkin jäsenen vuosimaksun mahdollinen lisäosa perustuu sen sijoittumisesta kolmeen maksuluokkaan, joka määräytyy maan tutkimushenkilöstön väestöosuuden mukaan. Kategoriaan A kuuluvat maksavat 50 000 € lisäosan, kategoriaan B sijoittuvat maat 25 000 € lisäosan ja kategoriaan C kuuluvat maat eivät maksa lisäosaa. Suomi kuuluu kategoriaan C. Pohjana käytetään Eurostatin tilaston vuoden 2012 tietoja. Mahdollisten kansainvälisten organisaatioiden jäsenmaksuista päätetään erikseen, mutta ne ovat vähintään jäsenmaksun perusosan suuruisia. Suomen vuosittainen jäsenmaksu olisi ensimmäisen neljän jäsenyysvuoden 51 000 – 54 200 euroa.

Käteisösuuden lisäksi jäsenmaiden on vastattava Instruct-keskuksensa palveluista Instruct-ERICille aiheutuvista kuluista (henkilö- ja ylläpitokustannukset) luontaisuuksina (in kind). Suomen Instruct-keskus on Instruct-ERICille toimitetussa hakemuksessaan ilmaissut tarjoavansa 10% keskuksen palveluvalikoiman kapasiteetista Instruct-ERICin käyttäjille. Osuudesta sovitaan virallisesti Instruct-keskuksen ja Instruct-ERICin välisessä palvelutasosopimuksessa. Palvelun tarjoamisen aiheutuvien kulujen rahoituksesta vastaavat Instruct-keskusta ylläpitävät yliopistot.

Instruct-ERICin vuosibudjetista kullekin viisivuotiskaudelle päättää yleiskokous yksimielisesti. Tarkkailijajäseniltä ei peritä jäsenmaksua.

Instruct-ERIC on vapautettu arvonnäisäverosta ja valmisteverosta sen hankkimista hyödykkeistä ja palveluista.

4 Taustaa

4.1 Tutkimusinfrastruktuurien edistäminen Euroopassa

Kansainvälinen yhteistyö tutkimusinfrastruktuurien alueella on välttämätöntä, koska suuria ja kalliita tutkimuslaitteistoja voidaan rakentaa, ylläpitää ja käyttää vain usean maan yhteistyönä. Lisäksi yhteistyö tarjoaa uusia mahdollisuuksia laajojen aineistojen tai mittaustulosten yhdistämiseen sekä muualla sijaitsevien infrastruktuurien etäkäyttöön. Euroopan laajuisten tutkimusinfrastruktuuritarpeiden arvioimista varten EU:n jäsenmaat ja komissio ovat perustaneet Euroopan tutkimusinfrastruktuurien strategiafoorumin (ESFRI). ESFRI julkaisi ensimmäisen tutkimusinfrastruktuurien suunnitelman eli tiekartan v. 2006. Tiekarttaa on päivitetty vv. 2008, 2010 ja 2016. Nykyisellä tiekartalla on 21 hanketta sekä 29 toteuttamisvaiheeseen edennyttä hanketta. ESFRI:n tiekartta päivitetään seuraavaksi vuosina 2018 ja 2020.

EU:n tutkimuksen puiteohjelmilla on tuettu uusien tutkimusinfrastruktuurien suunnittelua sekä olemassa olevien käytön laajentamista ja yhteistyön tiivistämistä. Tällainen tukimuoto sisältyy nykyiseen EU:n tutkimuksen ja innovaatioiden Horisontti 2020-ohjelmaan (2014–2020) ja komission ehdotukseen seuraavasta Horisontti Eurooppa -ohjelmasta (2021–2027).

4.2 Tutkimusinfrastruktuuripolitiikka Suomessa

Eurooppalaiseen kehittämistyöhön liittyen Suomi on kartoittanut omat kansalliset tutkimusinfrastruktuurinsa sekä laatinut tiekartan merkittävistä ja uusista tutkimusinfrastruktuureista. Ensimmäinen tutkimusinfrastruktuurien tiekartta julkistettiin v. 2009 alussa (Opetusministeriön julkaisuja 2009:1) ja sen päivitys julkaistiin maaliskuussa 2014 (Suomen tutkimusinfrastruktuurien strategia ja tiekartta 2014–2020). Päivitetyllä tiekartalla on 31 tutkimusinfrastruktuurihanketta. Tiekartan väliarviointi on valmistunut vuoden 2018 aikana.

Kansallisen tutkimusinfrastruktuuripolitiikan kehittämiseksi ja tutkimusinfrastruktuureihin liittyvien kustannusten rahoittamiseksi on valtion budjetissa ollut vuodesta 2012 lähtien tutkimusinfrastruktuurimomentti (29.40.22) opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Suomen Akatemian koskevan lain (2014/482) mukaisesti Akatemian organisaation kuuluu tutkimusinfrastruktuurikomitea. Tutkimusinfrastruktuurikomitean tehtävät ovat 1) seurata ja kehittää kansallista ja kansainvälistä tutkimusinfrastruktuuritoimintaa; 2) tehdä esitys Akatemian hallitukselle tutkimusinfrastruktuurien pitkän aikavälin suunnitelmasta; 3) päättää tutkimusinfrastruktuurihankkeiden valinnasta ja vastata hankkeiden seurannasta sekä 4) huolehtia muista Akatemian hallituksen osoittamista tutkimuksen infrastruktuuritehtävistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on lisäksi antanut joulukuussa 2011 Suomen Akatemian tehtäväksi edellä mainitun määrärahan (29.40.22) hallinnoinnin.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean tehtävänä on myös antaa toimivaltaiselle ministeriölle suosituksia siitä, tulisiko Suomen liittyä eurooppalaiseen tai muuhun kansainväliseen tutkimusinfrastruktuuriin ja missä määrin liittymisestä aiheutuvia kuluja voidaan maksaa tutkimusinfrastruktuurimomentilta.

Suomi on liittynyt jäseneksi kahdeksaan ERIC-muotoiseen tutkimusinfrastruktuuriin (EAT-RIS, BBMRI, EURO-ARGO, ICOS, CLARIN, ESS, CESSDA, EU-OPENSREEN) sekä toimii ICOS ERICin isäntämaana. Lisäksi valmistelussa on Suomen liittyminen muutamaa muuhun ERIC-muotoiseen tutkimusinfrastruktuuriin.

5 Ehdotuksen oikeusperusta ja Suomen osallistumisesta päättäminen

Laajojen kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien oikeudellinen toimintamuoto on yleensä joko valtiosopimukseen perustuva kansainvälinen järjestö tai sijaintimaan lainsäädäntöön perustuva yhtiö tai säätiö. Kansainvälinen järjestö on yleensä raskas perustaa ja hallinnoida, ja yhden maan lainsäädännön käyttäminen usean maan yhteisen organisaation pohjana voi tuottaa ongelmia kansallisten lainsäädäntöjen eroavuuksien vuoksi.

Yhtenäisten toimintaperiaatteiden luomiseksi, hallintorakenteiden keventämiseksi ja oikeushenkilöaseman järjestämiseksi EU:n neuvosto on hyväksynyt kesällä 2009 asetuksen (N:o 723/2009) eurooppalaisesta tutkimusinfrastruktuurikonsortioista (ERIC-asetus). Asetus on annettu SEY 171 artiklan (nykyään SEUT 187 artikla) perusteella. ERIC-asetus ja sen perusteella perustettavat tutkimusinfrastruktuurit tukevat SEUT 179.1 artiklan tavoitetta luoda ja vahvistaa eurooppalainen tutkimusalue, ERA.

Asetuksessa määritellään ERICin oikeudellinen asema, perustamista koskevat vaatimukset ja menettelyt, tutkimusinfrastruktuuria ja sen käyttöä koskevat vaatimukset, perussäännön keskeinen sisältö mukaan lukien jäsenten oikeudet ja velvollisuudet, hallintorakenne, budjettiperiaatteet, tilinpäätöstä ja tilintarkastusta koskevat periaatteet, noudatettava lainsäädäntö ja purkamismenettelyt. Lisäksi perussäännössä on määräykset tietojen käsittelystä, immateriaalioikeuksista, työhönnotosta ja hankintoja koskevista periaatteista.

ERIC perustetaan asetuksen perusteella menettelyssä, jossa komissio tutkittuaan, täyttävätkö jäsenmaiden yhteisesti esittämä hakemus ja perussääntö asetuksessa määrätyt edellytykset, tekee päätöksen ERICin perustamisesta tai hylkää hakemuksen.

ERIC saa oikeushenkilöllisyyden komission perustamista koskevan päätöksen voimaantulopäivästä alkaen suoraan asetuksessa olevan säännöksen nojalla. ERICille myönnetään laaja oikeustoimikelpoisuus. Sitä ei katsota EU:n toimielimeksi, mutta se tunnustetaan isäntävaltion ilmoituksella sellaiseksi kansainväliseksi toimielimeksi tai järjestöksi, joka voi olla arvonnalisäverodirektiivin (2006/112/EY) ja valmisteverodirektiivin (92/12/ETY) perusteella vapautettu määrätyin edellytyksin arvonnalisäverosta ja valmisteverosta. Arvonnalisäverodirektiivin täytäntöönpanoasetuksessa (EU/282/2011) on lisäksi määritelty edellytykset, jotka ERICin tulee täyttää, jotta arvonnalisäverovapautta voidaan soveltaa. ERICin hankintamenettelyt eivät kuulu julkisista hankinnoista annetun direktiivin (2004/18/EY) soveltamisalaan.

ERICiin sovelletaan ensisijaisesti EU-lainsäädäntöä ja toissijaisesti sen kotipaikkavaltion lainsäädäntöä sekä, jos sillä on toimipaikkoja useammissa valtioissa, asianomaisen toimipaikan sijaintivaltion lainsäädäntöä mm. terveyteen, ympäristönsuojeluun, vaarallisten aineiden käsitteelyyn sekä toimilupien myöntämiseen liittyvissä asioissa. ERICin kotipaikan tulee sijaita EU:n jäsenvaltion tai yhteisön tutkimuksen puiteohjelmaan liittyneen maan alueella.

Perustuslain 93 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvosto vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä toimenpiteistä, jollei päätös vaadi eduskunnan hyväksymistä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut, että 93 §:n 2 momentti kattaa myös unionin toimivaltaan muodollisesti kuulumattomat, mutta unioniasioiden sisällöltään ja vaikutuksiltaan rinnastettavat asiat (PeVM 10/1998 vp. s.27/1). Valtioneuvoston yleisistunto käsittelee ja ratkaisee mainitussa lainkohdassa mainitut EU:ssa päätettävät asiat sekä niihin sisällöltään ja vaikutuksiltaan rinnastettaviin asioihin liittyvät toimenpiteet, jos ne edellyttävät valtioneuvoston päätöstä. Valtioneuvoston on PL 96 §:n mukaan kirjelmällään lähetettävä puhemiehelle viipymättä tietoonsa tullut ehdotus sellaiseksi säädökseksi, sopimukseksi tai muuksi toimeksi, josta päätetään Euroopan unionissa ja joka muutoin perustuslain perusteella kuuluisi eduskunnan toimivaltaan.

Instruct-ERIC on perustettu ERIC-asetuksen perusteella.

Edellä olevan perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää valtioneuvostolta allekirjoitusvaltuudet Instruct-ERICin jäsenhakemuksen allekirjoittamiseksi Suomen puolesta. Eduskunta osallistuu valmisteluun PL 96 §:n mukaisesti.

6 Ehdotuksen vaikutukset

6.1 Tieteelliset ja teknologiset vaikutukset

Suomen osallistuminen Instruct-ERICiin tehostaa tutkimustoimintaa tarjoamalla välittömän pääsyn uusiin ja kehitteillä oleviin korkeantason teknologioihin, mikä on tärkeää kansainvälisen kilpailukyvyyn kannalta. Lisäksi se parantaa mahdollisuuksia kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön ja EU-tason rahoitushakuihin sekä lisää kansainvälistä liikkuvuutta ja tutkijavaihtoa. Tutkimusinfrastruktuuri tukee korkealaatuista tiedettä, lisää ymmärrystä esimerkiksi syövästä, virusten ja entsyymien toiminnasta, biokatalyyysimekanismeista, aineenvaihdunnallisista poluista ja häiriöistä, lääkeaineiden ja terapeuttisten yhdisteiden toiminnasta ja vaikutusmekanismeista sekä proteiinirakenteiden evoluutiosta ja siten edistää ihmisten terveyttä ja luo mahdollisuuksia kehittää löydöistä kaupallisia tuotteita mm. uusia lääkeaineita ja kasvinsuojeluaineita vaikuttaen laajasti yhteiskunnallisella tasolla. Tutkimusinfrastruktuuri luo mahdollisuuksia

sia uusien teknologioiden ja menetelmien kehittämiseen yhteistyössä yritysten kanssa. Instruct tarjoaa palveluja ja koulutusta eri koulutustaustan omaaville tutkijoille, ja mahdollistaa uudet tutkimusaiheet ja innovaatiot. Osallistuminen Instruct-ERIC -konsortioon luo Suomeen erityisosaamista, mahdollistaa uusien työpaikkojen syntyminen ja uusien kaupallisten tuotteiden kehittämisen. Suomen Instructin puitteissa tehdyt löydökset ovat johtaneet jo tähän mennessä lukuisiin patentteihin ja patenttihakemuksiin.

6.2 Taloudelliset vaikutukset

Perussäännön mukaisesti Suomen tulee

1) maksaa jäsenmaksu, joka on Instruct-ERICin viiden ensimmäisen toimintavuoden aikana 51 000 -54 200 € vuodessa,

2) tukea tarkoituksenmukaisesti Suomen Instruct-keskuksen toimintaa.

Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea on sitoutunut vastaamaan kohdassa 1 mainitusta Suomen jäsenmaksusta tutkimusinfrastruktuurien momentilta 29.40.22.

Kohdan 2 osalta Suomen Akatemia on myöntänyt tutkimusinfrastruktuurirahoitusta Instruct-tutkimusinfrastruktuurin kehittämiseen yhteensä 3 048 480€ ajalle 2014-2021 (yksittäisen päätökset: 2013: 322 695 €, 2015: 2 263 008 ja 2016: 462 777 €).

Suomen Akatemian asettama tutkimusinfrastruktuurikomitea päättää jatkorahoituksesta tarkemmin käytössään olevien määrärahojen sekä Akatemian rahoitusosuuden enimmäismäärä huomioiden. Suomen Akatemian rahoitusosuus on tällä hetkellä enintään 70 prosenttia kokonaiskustannuksista. Kansallisten toimijoiden tulee vastata kustannusten loppuosasta omavastuusuutena keskenään sopimallaan tavalla.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon liittyminen ei kuulu Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Suomen Akatemian asettama tutkimusinfrastruktuurikomitea on antanut suosituksen Suomen liittymisestä Instruct-ERICiin 31.1.2017.

Annetut lausunnot:

Suomen Akatemian lausunto 13.8.2018

Helsingin yliopiston lausunto 15.8.2018

Itä-Suomen yliopiston lausunto 13.8.2018

Oulun yliopiston lausunto 9.8.2018

Tampereen yliopiston lausunto 9.7.2018

Turun yliopiston lausunto 14.8.2018

Biokeskus Suomen lausunto 15.8.2018

Lausunnoissa tuetaan Suomen liittymistä Instruct-ERICiin.

EU-asiain komitean alaisen tutkimus- ja innovaatiojaoston (EU 20) kirjallinen menettely
18.9.2018

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että Suomen liittyminen Instruct-ERICiin vahvistaa suomalaisen tutkimuksen laatua ja kansainvälistä vaikuttavuutta, edistää bio- ja lääketieteellistä tutkimusta sekä tukee uusien innovaatioiden syntymistä. Suomen liittyminen Instruct-ERICiin on Suomen edun mukaista. Valtioneuvosto esittää, että Suomi liittyisi Instruct-ERICiin jäsenenä.